

הי של ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

וחס וחלילה שהאישה היא תחיה את שמואל ותעלה אותו, אבל המלאכה היא הכל מלאכת תחבולה וזיוף, ודרך כל בעלת אוב שתחביא בן אדם והוא מדבר מתוך המחבוא, וכן בעלת אוב זו החביאה בן אדם ואמרה לשאל כי הוא שמואל. וציוותה גם לאותו המגיד הנחבא שידבר ממקום מחבואו בכדי ששאל יחשוב שהוא שמואל. אמנם יש אומרים כי היה זה שמואל ממש, ומהגמרא בשבת משמע שאכן אפשר להעלות את הנפטר ממש.

ה:

"ועל מי שאי אפשר לו לעסוק ועוסק"

מדוע הקב"ה בוכה עלייך

השאלה ידועה: מדוע הקב"ה בוכה על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ובכל זאת עוסק, ואדרבה היה לו לשמוח על כך, וכבר עמד בזה המהרש"א ועוד.

וביאר מרן רבנו זי"ע במאור ישראל: 'ונראה לפרש מה שאמרו 'מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק', היינו שאינו יכול להתעמק ולהבין הדברים היטב, ולהכנס במשא ומתן של הלכה, כדי להורות הלכה למעשה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והוא עוסק ומורה הוראה. וכדאמרינן כה"ג בתענית (י), אל תרגז בדרך, אל 'תתעסקו' בדבר הלכה, שמא תרגז עליכם הדרך, ופריך, מדאמר רבי אלעאי, שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך, ואין ביניהם דברי תורה, ראויים לישרף וכו'. לא קשיא, הא למיגרס הא לעיוני, (למגרס איבעי להו, אבל במילתא דמבעי לה עיוני, לא). הרי שלשון 'עסק' היינו בעיון, וכ"כ הט"ז א"ח (סי' מז) לגבי ברכת 'לעסוק' בדברי תורה, דהיינו בפלפול ובמשא ומתן של הלכה. ע"ש. וע"ע בשו"ת מחנה חיים ח"א (חאו"ח סי' ז). ובשו"ת יתודע יעלה אסאד (חאו"ח סי' ט ד). ובשו"ת פני מבין (חיו"ד סי' קכז). ע"ש. ולכן מי שאינו יכול להתעסק בתורה, לדון ולהורות

להעלות את נשמת שמואל הנביא, שהרי שנינו בברייתא שכל שנים עשר חודש משמת האדם גופו נשאר קיים, ונשמתו עולה לעולם הבא ויורדת חזרה לקראת הגוף בעולם הזה. לאחר שעברו שנים עשר חודש הגוף בטל ונשמתו עולה לעולם הבא, ושוב אינה יורדת.

והקשו האחרונים (מלא הרועים ועוד) שהרי משה גם כן עלה עמו, ומשה כבר היה אחר שנים עשר חודש מפטירתו. ואם כן איך הצליחה אותה בעלת אוב לעלות את נשמת משה רבנו. ותרץ במלא הרועים שלפי האמת אין קשה כלום, שהרי כבר כתבו התוספות (שם קנג ד"ה ונשמתו) שבאמת הצדיקים כשרוצים יורדים אף לאחר שנים עשר חודש, ועיקר קושיית הצדוקי הייתה על הבעלת אוב שבוודאי אין בכוחה להוריד נשמות שגנוזות תחת כסא הכבוד על ידי הבליה וכשפיה, ורק אם הנשמה שרויה למטה על עצמות ובשר יכולה בעלת האוב להמשיכה, ואם כן איך הצליחה בעלת האוב להעלות את נשמת שמואל הנביא. ועל קושיא זו תירץ לו רבי אבהו שכיון שהגוף עוד קיים בעוה"ז יש שייכות להמשיך נשמתו לעוה"ז וכנכתב למעלה. ובאמת לא היה בכח בעלת האוב להצליח לעלות את משה רבנו משום שכבר היה אחר שנים עשר חודש מפטירתו. אמנם שמואל עצמו היה יכול לעלות למשה רבנו אל שורש נשמתו האחוזה למעלה בכסא הכבוד ולהביאה. וזה שאמר 'דאזל שמואל ואייתה למשה בהדיה', פירושו שהלך שמואל עצמו לשורש נשמתו של משה אשר חקוקה תחת כסא הכבוד, ומשם הביא את משה רבנו עמו.

ובספר חכמת הנפש (ו: יב.) כתב לתרץ, שמה שהשיב רבי אבהו לצדוקי לחלק בין קודם שנים עשר חודש לאחרי שנים עשר חודש כוונתו היה לדחות אותו בדברים, שהרי לנביא אין חילוק בין קודם שנים עשר חודש לאחרי שנים עשר חודש.

וראה ברבנו בחיי (דברים יח, י) שכתב בעניין בעלת אוב הנזכרת אצל שאל המלך, שיש אומרים שאי אפשר להחיות המת בחכמת האוב

ד.

"איצטריך קרא למיעוטה ספיקא"

האם דעת רש"י בהרמב"ם בספק דאורייתא

פירש רש"י: למה לי קרא מהיכי תיתי לחיובא. והקשה הטורי אבן שהרי ללא הפסוק יש לחייבו בראיה מספק, שהרי ספיקא דאורייתא לחומרא. והאריך שם לבאר שאף שכידוע הרמב"ם סובר שספק דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, ומדאורייתא פטור, מכל מקום הרי כבר חלקו על הרמב"ם, ועיין שם מה שהאריך בזה וכתב דרך אחרת בביאור הסוגייה.

וכתב מרן רבנו זי"ע במאור ישראל: "לכאורה משמע דרש"י סבירא ליה כדעת הרמב"ם דספקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, וקשה שמדברי רש"י קדושין (עג.) מוכח דסבירא ליה דספקא דאורייתא לחומרא מן התורה, וכן מוכח עוד מפירוש רש"י מנחות (לא.) וכ"כ להוכיח מזה בחקת הפסח טייב (ד"ה ע"ג), והוסיף שכן כתבו מהרימ"ט ופרי חדש להוכיח כן מרש"י קידושין (עג.). וכ"כ בשם מרן החיד"א בספר יעיר און (מע' ס' אות ו). ובראש דוד (פר' תזריע דע"ז סוע"ד). ועוד. וצריך לומר שרש"י כאן סמך על הסברא, שאין להביא חולין בעזרה מספק. אלא שלשון רש"י כאן לא משמע כן. (וע' ב"ב פא:). ועיין במאירי כאן שכתב, מסוגיא זו נראה לנו כדברי קצת גאונים שכתבו, שלא אמרו ספקא דאורייתא להחמיר אלא מדרבנן. וכן כתבו גדולי המחברים וכו'. ע"ש. ובספרי טהרת הבית ח"ב (במשמרת הטהרה, עמוד רלו והלאה) הארכתי בס"ד בעניין זה. ואכמ"ל."

ד:

"ויאמר שמואל אל שאל למה הרגזתני לעלות"

איך העלתה בעלת האוב את שמואל ומשה

בגמרא בשבת (קנב:) מסופר ששאל צדוקי את רבי אבהו, הרי אתם אומרים שנשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, אם כן אותה בעלת אוב שהשתמשה בעצמות המתים, איך הצליחה להעלות את נשמת שמואל הנביא כשביקש ממנה שאלו. וענה לו רבי אבהו, שהמקרה של שאלו ובעלת האוב היה בתוך שנים עשר חודש משמת שמואל ומשום שעדיין לא הגיעה נשמתו למנוחתה הסופית ולא נסתלקה לגמרי מהעולם הזה יכלה

הלכה למעשה, ועוסק, שהוא מתנשא לאמר אני אמלך להורות הוראות לשואלו דבר, ראוי לבכות עליו, שהוא בכלל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, ולהיפך, מי שיכול לעסוק בתורה, לדון ולהורות, ואינו עוסק, והרי הוא

בכלל תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה, הילכך גם כן ראוי לבכות עליו, שעליהם נאמר כי רבים חללים הפילה, ועצומים כל הרוגיה, כדאיתא בסוטה (כב.). וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ה). ע"ש. וכיו"ב כתב

בילקוט הגרשוני".

מ:

"אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד"

סוד הזיכרון והשכחה

כתב הכלי יקר (דברים ד, ו): "ושמעתי רמז לדבר לא ע'בדו ר"ת שלו עולה מאה לומר שהלומד מאה פעמים עדיין נקרא לא עבדו ע'בד א'לוקים ל'אשר ר"ת עולה ק"א כי השונה פרקו ק"א פעמים נקרא עובד אלוקים. וזו משלי לעשות רמז יקר מזה והוא, כשתסתכל במלת זכר ובמלת שכח תמצא מספר ק"א ביניהם, והרוצה לבטל השכחה יחזור על למודו ק"א פעמים ובהם יפחות מן מספר שכח מספר ק"א וישאר מן שכח מלת זכר, על כן מאז יהיה הדבר כמוס אצלו לזכרון לא ישכח עוד. וקרוב לשמוע שהמלאך הממונה על הזכרון זכר שמו ויש לו רכ"ז כוחות, והמלאך הממונה על השכחה שכח שמו ויש לו שכ"ח כוחות, נמצא שיש לו ק"א כוחות יותר מן מלאך של הזכרון על כן השכחה גוברת על האדם, לפיכך צריך הוא לחזור על למודו ק"א פעמים כי בכל פעם ופעם שיחזור הוא מחסר ומחליש כח אחד מכוחותיו וכשחזר ק"א פעמים החליש כל כוחותיו היתרים ונכנס תחת יד המלאך הממונה על הזכרון ולא ישכח עוד. רמז לדבר ה'שמר ו'שמור נ'פשוך מ'אד ר"ת מן ד' תיבות אלו עולה למספר ק"א, ור"ת של תיבת לך היינו למ"ד וכאילו אמר למוד תורתך ק"א פעמים פן תשכח את הדברים, וזה רמז יקר".

והרי"ח בבן יהוידע כתב: "הנה רבנו האר"י ז"ל בעץ חיים שער הזווגים פרק וא"ו פירש, שר של שכחה נקרא מס, ולכן ארז"ל אינו דומה שונה פרקו מאה לשונה ק"א ע"ש. אמנם הרב משה זכות ז"ל כתב, מיכאל הוא שר התורה מספרו ק"א, כמנין י"ה אלקים, וזה סוד אינו דומה שונה פרקו מאה, דשר שכחה נקרא פוטה מספר מאה, ומיכאל מאה ואחד עכ"ל, ויתכן שיש לשר שכחה כמה שמות. ולפי דברי הרב משה זכות ז"ל להכי קרי לשונה מאה ואחד כמנין מיכאל בשם עובד אלקים, כי י"ה אלקים מספר מאה ואחד, שיתמתק שם אלקים בשם י"ה, ושניהם מספר מיכאל כמו שאמר הרב משה זכות ז"ל. והנה שני שמות אלו מס ופוטה מספרם מסמס, שסופו להסתמס ולהתבטל, שגובר כח הזכירה שהוא מאה ואחד הרמז בשם משה רבינו ע"ה, דמילוי משה כזה מ"ם שי"ן ה"א עולה מאה ואחד, ושמו כפול שאמר לו הקב"ה משה משה, כדי לבטל ממנו שתי שמות של מ"ס ושל פוטה, ולכן כפל שמו בתחילת נבואתו בסנה, ולכן זכה לקבל כל התורה כולה, גם מה שיתחדש בדורות הבאים".

לאסוקי שמעתתא

חיוב אכילת בשר ביום טוב בזמן הזה

"ושמחת בחגך" (ח.)

בעל השאגת אריה (סי' סה) דן אם מצוות עשה של ושמחת בחגך נוהגת גם בזמן הזה, או שמא אינה נוהגת בזמן הזה כיון שאין לנו שלמי שמחה. ושורש הנידון הוא אם מקיימים מצוות שמחה גם בשאר מיני שמחות או דווקא בבשר שלמי שמחה. עיין שם באריכות.

והנה מרן בבית יוסף (או"ח סי' תקכט ד"ה ומ"ש הקטנים) תמה על מה שכתבו הרמב"ם והטור שהקטנים נותן להם קליות ואגוזים, שלא מצא דין זה מפורש בש"ס, שאע"ג דתניא בפרק ערבי פסחים (קט.) אמרו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזים לתינוקות בערב פסח, הרי מפורש שם שהטעם הוא כדי שלא יישנו התינוקות וישאלו מה נשתנה, ואם כן מנין לנו שגם כשאין טעם זה שייך צריך לחלק להם קליות ואגוזים.

ובמנחת ברוך כתב שהמקור לדברי הרמב"ם והטור הוא מדברי הירושלמי (פסחים פ"י ה"א), תני צריך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל, במה משמחן ביין, רבי יודה אומר נשים בראוי להן, וקטנים בראוי להם, נשים בראוי להן כגון מסנים וצוצלין, וקטנים בראוי להן כגון אגוזין ולוזין. ומבואר שלמדו מהפסוק 'ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך' שמשמח כל אחד בדבר הראוי לו הגדול בשלמים, ובנך ובתך בשאר שמחות. ואף שהפסוק מדבר על קרבנות ולמדו ממנו שבזמן שביית המקדש קיים מצוות השמחה לאנשים היא בבשר שלמי שמחה, מכל מקום אם אי אפשר בקרבנות על כרחך חייב בשאר שמחות בקל וחומר מנשים וקטנים.

ומרן רבנו זי"ע בספרו חזון עובדיה יו"ט (עמ' צה) כתב: "חייב אדם להיות שמח ביום טוב, ואין שמחה לאנשים אלא בבשר ויין, ועיקר החיוב הוא בבשר בהמה, ומי שאינו יכול לאכול ביום טוב בשר בהמה מטעמי בריאות או כשרות, יקיים מצוות שמחה של יום טוב בבשר עוף. ואם אין ידו משגת לקנות בשר ויין אלא אחד מהם, יש להעדיף יין, שבזמן הזה עיקר השמחה ביין. ואף הנשים חייבות בשמחת יום טוב, והנשים יש לשמחן בבגדים יפים ותכשיטין נאים. והקטנים משמחם בקליות ואגוזים וממתקים".